

Kdy se dočkáme hygienických limitů pro nanomateriály?

Jaroslav Mráz

Státní zdravotní ústav, Praha

Proč vůbec zavádět hygienické limity pro NM?

(PEL - přípustné expoziční limity pro pracovní ovzduší)

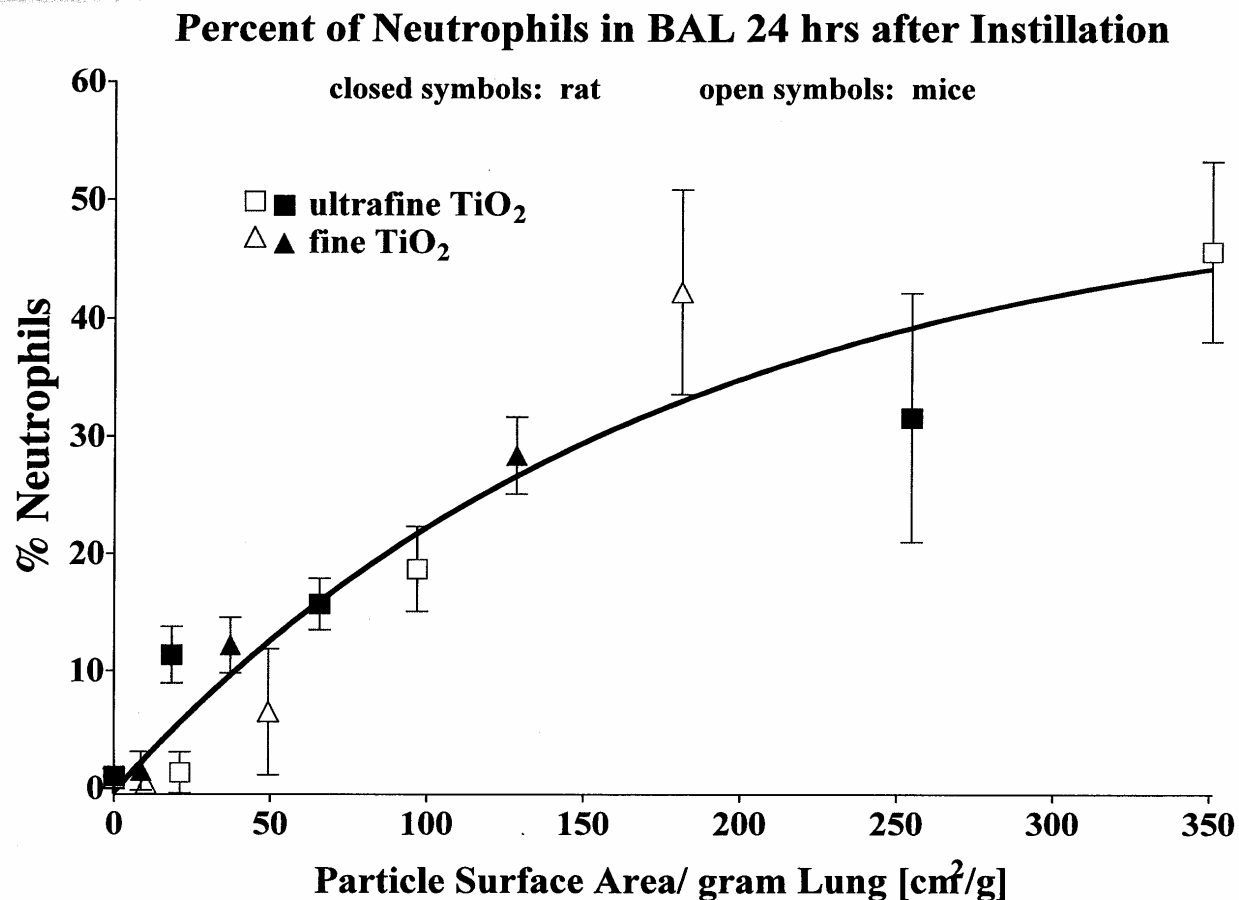
NM často mají odlišné fyzikálně-chemické vlastnosti a také odlišné účinky na organismus v porovnání s chemicky identickými materiály o větší velikosti částic ($\geq \mu\text{m}$)

- **důvody odborné:
zabezpečení ochrany zdraví**
- **důvody společensko-politické:
vyhovění požadavkům na jejich existenci**

Která veličina je pro posuzování biologického účinku NM nejvhodnější?

- Různé experimenty včetně inhalačních expozičních ukazují, že biologický účinek NM není funkcí hmotnostní koncentrace (v ovzduší: mg/m^3), ale spíše funkcí specifického povrchu (cm^2/m^3) nebo počtu částic
- To znamená, že při stejné hmotnostní koncentraci (mg/m^3) větší počet částic o malé velikosti má větší účinek než menší počet částic o větší velikosti
- Ale: vyjadřování koncentrace v ovzduší v jednotkách mg/m^3 je vžitá, názorná a experimentálně dostupnější
- Proto raději ponecháno vyjadřování v mg/m^3 s tím, že bude specifikována velikostní frakce částic, pro kterou je limit určen

Instilační expozice potkanů TiO_2 (20 nm vs. 250 nm) Oberdörster et al. 2000

Biologický účinek funkcí specifického povrchu částic

- **Testované NM:** TiO_2 anatas, TiO_2 rutil, Fe_2O_3 , Fe_3O_4 / všechny materiály v nano- a v mikro- velikosti
- **Sledováno:** in vitro cytotoxicita (inhibice růstu buněk, ROS), in vitro genotoxicita (comet assay, micronucleus assay)
- **Nález:** nanomateriály vykazují vyšší cytotoxicitu, ale ne genotoxicitu

Guichard Y. et al.: Comparative study and genotoxic effects of nano- and submicron-sized metal oxides (Risks associated with nanoparticles and nanomaterials, Nancy, 5-7 April 2011)

Testované materiály: dlouhá a krátká vlákna azbestu, dlouhé nanotrubic (2 typy), krátké nanotrubic (2 typy), nanosaze (kontrola). Podáno instilací do pleury.

Sledováno: retence materiálů v pleuře; zánět v pleural cavity, fibróza

Nález: a) dlouhá vlákna azbestu a nanotubic: velká retence, zánět i fibróza; b) krátká vlákna a saze: bez účinků. Stejný efekt potvrzen také pro nanodrátky Ag a NiO.

Závěr: plicní pathogenita (zde: zánět a fibróza) je funkcí rozměrů vláken

Otázka: platí pozorovaná asociace mezi rozměry vláken a pathogenitou i pro vznik mesotheliomu?

Donaldson K.: Nanofibres and asbestos: new materials with an old hazard (Risks associated with nanoparticles and nanomaterials, Nancy, 5-7 April 2011)

Zohledňuje hygienická legislativa ČR rozměry částic v ovzduší pracovišť?

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb.

Příloha 2: hodnoty PEL pro chemické látky

Rozměry částic nejsou zohledněny

Příloha 3: hodnoty PEL pro prach

Rozměry částic jsou zohledněny pro křemenný prach (respirabilní frakce) a minerální vláknitý prach včetně azbestu

Podobné údaje i v seznamech DFG (Německo), ACGIH (USA), SCOEL (EU)

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., Příloha 3

Hygienické limity pro vláknité prachy

Tab.č.4 Prachy s převážně dráždivým účinkem (např. syntetická vlákna textilní, PEL = 4 mg/m³)

Tab.č.5 Minerální vláknité prachy

- azbestová vlákna PEL = 0.1/cm³ (respirabilní vlákna)
d > 5 μm, š < 3 μm, d/š > 3
- umělá minerální vlákna PEL = 1/cm³ (respirabilní vlákna) + 4 mg/m³ (vlákna všech rozměrů)

Z čeho vycházet při návrhu hygienického limitu pro NM? Postupy pro odhad rizik?

- OECD/Working Party on Manufactured Nanomaterials
ENV/CHEM/NANO(2011)11 Report on risk assessment of
manufactured nanomaterials: critical issues
- NIOSH/ Strategic Plan for NIOSH Nanotechnology
Research: Filling the Knowledge Gaps: Risk Management
Process

Steps to Protect Workers Involved with Nanotechnology

NIOSH Focus

Hazard Identification
 "Is there reason to believe this could be harmful?"

- Toxicologic research
- Health effects assessment
- Safety research

Hazard Characterization
 "How and under what conditions could it be harmful?"

- Toxicologic research
- Field assessment

Exposure Assessment
 "Will there be exposure in real-world conditions?"

- Metrology research
- Field assessment
- Control technology research
- Personal protective equipment (PPE) research

Risk Characterization
 "Is substance hazardous and will there be exposure?"

- Risk assessment
- Dose modeling
- Exposure characterization

Risk Management
 "Develop procedures to minimize exposures"

Adapted from Giblin, 2006

- Risk communication
- Guidance development for controls, exposure limits, PPE, and medical surveillance
- Information dissemination

Scientific Committee on Occupational Exposure Limits (SCOEL):

Methodology for the Derivation of Occupational Exposure Limits: Key Documentation (version 6)

Human data:

- individual case reports
- studies in human volunteers
- cross-sectional studies
- cohort and case-control studies

Animal data and lab. studies

- single exposure data
- repeated exposure data
- routes of exposure
- toxicokinetic data
- other information (in vitro etc.)

Also: reproductive toxicity; chemical carcinogenicity and mutagenicity; respiratory sensitisers; skin notation

OEL pro NM dosud nehodnoceny

Kompletně zpracovaná dokumentace a návrhy hygienických limitů (TLV) pro nanomateriály:

- **NIOSH Current Intelligence Bulletin 63 (2011)
Occupational Exposure to Titanium Dioxide**
- **NIOSH Current Intelligence Bulletin (2011)
Occupational Exposure to Carbon Nanotubes
and Nanofibers**

Vlastnosti TiO₂

- nerozpustný, inertní, netoxický bílý prášek
- krystalické formy: rutil, anatas, brookit
- bod tání > 1800 °C
- hustota: rutil 4.26 g/cm³, anatas 3.84 g/cm³
- vysoká světelná odrazivost a index lomu (rutil 2.75, anatas 2.55) →
  - zneprůhledňování matrice (opacita)
  - ochrana před účinky UV záření

Využití TiO_2

TiO_2 - tradiční bílý pigment, titanová běloba

- výroba nátěrových hmot, emailů, papíru, inkoustů
- plnidlo do plastických hmot, gumy, porcelánu, skla
- kosmetika, zubní pasty, opalovací krémy, léčiva
- potraviny (barvivo E171)

Vlastnosti a využití nano-TiO₂ (částice <100 nm)

- **fotokatalytická aktivita**

nano-TiO₂ + O₂ + voda + UV záření: záchyt energie a její přenos na okolní org. molekuly

→ čisticí, antibakteriální a dezodorizační účinky

- **fotokatalyticky indukovaná superhydrofilita**

povrch anatasu je hydrofobní, ale působením UV záření se stává silně hydrofilním: vodní kapičky se spojí a vytvoří na něm molekulární film, po kterém další voda snadno stéká

Hygienické limity pro TiO_2

Německo (List of MAK and BAT Values 2009)

Chemické látky: MAK –

Aerosoly: MAK -

Hodnocení expozice jako nespecifický aerosol:

- **vdechnutelná frakce** (~celkový prach) **4 mg/m³**
- **respirabilní frakce** **1.5 mg/m³** (neplatí pro „ultrafine particles“)

Karcinogenita: 3A (2008)

Hygienické limity pro TiO_2

USA/ACGIH (TLV's and BEI's 2000)

TLV-TWA 10 mg/m^3

„Insoluble particulates not otherwise classified“

- **vdechnutelná frakce 10 mg/m^3**
- **respirabilní frakce 3 mg/m^3**

Karcinogenita: A4 (Not classifiable as a human carcinogen)

USA/OSHA

PEL 15 mg/m^3

NIOSH Current Intelligence Bulletin 63 (2011) Occupational Exposure to Titanium Dioxide

Expozice: TiO₂ (několik různých studií) na potkanech, inhalace nebo intratracheální instilace

Hodnocen: plicní zánět, rakovina plic

Recommended exposure limit (REL) stanoven pomocí toxikologického modelu pro 1/1000 zvýšení rizika rakoviny plic

**REL: 2.4 mg/m³ pro >100 nm (ultrafine) TiO₂
0.3 mg/m³ pro <100 nm (fine) TiO₂**

Draft version (2005)

REL: 1.5 mg/m³ pro >100 nm (ultrafine) TiO₂
0.1 mg/m³ pro <100 nm (fine) TiO₂

NIOSH Current Intelligence Bulletin (2011) Occupational Exposure to Carbon Nanotubes and Nanofibers

Expozice: MWCNT a SWCNT (několik různých studií) na potkanech, podáno intratracheální instilací nebo aspirací do hrtanu.

Hodnocen: plicní granulomatózní zánět a fibróza

Recommended exposure limit (REL) stanoven pomocí toxikologického modelu pro 10 % zvýšení rizika efektu na plicích

REL: 7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Obdobná studie: podání CNF myším → do REL pro CNT zařazeny též CNF

Závěry:

První návrh OEL (TWA-TLV) zohledňující velikostní frakci nanomateriálu (TiO₂, NIOSH)

Limity odvozeny od rozsahu zánětů a výskytu rakoviny na plicích u potkanů po instilaci nebo subchronické inhalaci

První návrh OEL (TWA-TLV) pro nanotrubičky a nanovláčka (CNT a CNF; NIOSH)

Limity odvozeny od rozsahu efektů (zánět, fibróza) na plicích u potkanů po instilaci nebo subchronické inhalaci, karcinogenita nehodnocena